

САНГА ОЛОХ

№ 15 (11994) • Муус устар 18 күнэ, 2025 сыл, бээтинсэ • 12+

Бу
нүөмэргэ

Тэрилтэ түбүгэ

Ойуур баһаара турар куттала
улаатар/2

Үлэ чулуулар

Айылҕаттан анаммыт
бастын учуутал/4

Үйэтитии

Олохун үүнэр көлүөнэни
иитиигэ анаабыт буойун/5

Хатылыга Болот Боотур 110 сылын бэлиэтээтиллэр

Бэлиэ түгэн. Суруйааччы үбүлүөйдээх сылынан
Хатылы оскуолатыгар сонун тэрээһиннэр
ытылыннылар/3

НПК кыайылаахтара.

Чурапчыга күн-дьыл туруга

Муус устар
18 күнэ
БЭЭТИНСЭ

Муус устар
19 күнэ
СУБУОТА

Муус устар
20 күнэ
БАСКЫҤАНЫҤА

Муус устар
21 күнэ
БЭНИДИЭННЬИК

Муус устар
22 күнэ
ОПТУОРУННЬУК

Муус устар
23 күнэ
СЭРЭДЭ

Муус устар
24 күнэ
ЧЭППИЭР

4° -10°

6° -6°

8° -2°

9° -3°

8° -3°

8° -5°

7° -5°

Тэттик

Халаан уутун этэнгэ аһарыга мунньах буолла

Биллэн турар, улахан куттал өрүстээх
нэһиликтэрбитигэр – Мырылаба,
Мындабаайыга үөскүүр. "Өрөспүүбүлүкэтээҥи
ыксаллаах быһыы-майгы хамыһыйатын
мунньаҕар билингги туругунан дьыл 5 күн
хойутаан иһэрин эттилэр. Муус халыга 1м10 см
буолуохтаабын, Амма өрүс кизнэ, ортотунан,
1м 19см. Бу 2018 сыллааҕы көрдөрүү курдук",
— диэн улуус баһылыгын 1-кы солбуйааччыта
Рустам Данилов иһитиннэрдэ.
"Быйыл бэлэмнэниини эрдэттэн
саҕалаабыппыт, олохтоохтору кытта
мунньахтаан, сэрэтии үлэтин ыппыппыт.
Тизийи-таһыы үлэтигэр мотуордар,
бырысыаптар бааллар. Быстах кэмнээх олорор
сир баар. Улахан уу кэллэҥинэ, 27 уһаайба
ууга барар куттала үөскүүр, 61 киһи, ол иһигэр
7 оҕо. Иһитиннэрэр-биллэрэр систиэмэбит
2 баарыттан, киингэ турара эрэ үлэлиир.
Хараардыы үлэтин кэлэн ыта сылдьаллар",
— диэн Болугур нэһилиэгин баһылыга Руслан
Васильев иһитиннэрдэ.

Улуус прокурорун э.т. Андрей Афанасьев
бу икки нэһиликтэргэ уотунан, сибээһинэн
хааччыллыы хайдаҕын ыйытта, быстах кэмнээх
олорор сир элбэх киһини баттарар гына
былааннаммыт буолуохтаабын эттэ.

Степан Анатольевич бородуукта, эмп-томп,
ходуһаларга саппаас от чопчу баарын-суобун
биирдиилээн кэрийэн бэрэбиэркэлииргэ,
Бэлэмнэнии үлэтин күөскэ тэрийэллэригэр,
итэҕэни туораталларыгар соруудахтаата.

Чурапчытааҕы ЕДДС начаалынньыгынан Евгений Карсанаев ананна

Бу туһунан улуус планеркатыгар
иһитиннэрдилэр.

Евгений Афанасьевич Чурапчытааҕы
гимназияны бүтэрбитэ, 3 үрдүк үөрэхтээх. Ол
курдук, Красноярскайдааҕы судаарыстыбаннай
технической университетка электроснабженец,
ХИФУ инженер-технолог уонна Байкаллааҕы
судаарыстыбаннай университет "Экономика
уонна быраап" идэлэрин бүтэрбит. Үөрэх
тэрилтэлэригэр, кэнники бэйэ дьарыктаах
буолуутугар үлэлээбит.

Дирингэ оскуола иһинэн бастагы киинэ тыйаатыра аһылына

"Оскуолаҕа киинэ тыйаатыра" диэн
агрооскуола кэлэктиибин бырайыага – Елена
уонна Геннадий Тимченко үтүө санааланы
пундаларын иһинэн ытыллыбыт "Кыаҕы
туһаныы эйгэтэ" куонкурс кыайыылааҕынан
буолар. Ол кеметүнэн, Диринг орто оскуолатын
үөрэнээччилэрэ оскуолаларыгар аан
бастагынан, "Өрөгөй" киинэни көрдүлэр.

Киинэ тыйаатыра оҕоҕо культурунай
сынньалангы эрэ тэрийии буолбакка, киһи
быһыытынан сайдарыгар, духуобуһаһын
үрдэтиигэ, олоҕу анааран ырытарыгар, олоххо
суолун булунарыгар иитэр суолтата улахан.

Өрөспүүбүлүкэ сонуннара

“Кыайыыга – бары бииргэ!” өрөспүүбүлүкэтээҥи хамыыһыа мунньаҕа ЫТЫТЫЛЫННА

Ил Дархан бу күн «Кыайыыга – бары бииргэ!» өрөспүүбүлүкэтээҥи хамыыһыа мунньаҕын ыытта. Айсен Николаев анал байыаннай дьайыы кыттыылаахтарын социальнай реабилитациялааһынга уонна байыастар дьиэ кэргэттэрин өйөөлүгүнэ үлэни күүһүрдэргэ ыгырда.

Мунньахха анал байыаннай дьайыы кыттыылаахтарынан наадалаах тээбирининэн, таҥаһынан эбии хааччыйыы боппууостарын көрдүлэр. «Патриотической» түргэнник сайдыы сириин-уотун чэрчитинэн «Сокол» квадротиклары, пилота суох көтөр ааллары уонна тырааныспары, гуманитарнай көмөнү хомуйан ытытыга үлэ салҕанар.

Ману сэргэ Докучаевскай куоракка өрөмүөннүүр, чөлгө түһэрэр үлэ хаамытын ырытыстылар. Айсен Николаев Донецкай Народнай Өрөспүүбүлүкэ баһылыга Денис Пушилин, итинэн Шахтерскай уонна Докучаевскай куораттар уокуруктары салайааччыларын инфраструктурнай бырайыактары хаачыстыбалаахтык олоххо киллэрини иһин махтал тылларын тиэртэ.

Бүгүн Докучаевскайга уонна куорат уокуругар кириэр Еленовкаҕа былааннаммыт 65 эбийиэктэн 40-тан тахсат хайыы-үйэҕэ өрөмүөннэнэн уонна чөлүгэр түһэриллэн бүттэ.

Дьокуускай-Москва- Дьокуускай хайысханан көтүү билиэтин сыаната уларыйбат буолуоҕа

Арасыйыа Бэрэсидьиэнэ Владимир Путин «Аэрофлот» авиакомпанияны генеральнай дириэктэрин Сергей Александровскайы кытта көрсүүгүгэ Дьокуускайы Аэрофлот «хаптаҕай» тарифтарын федеральнай бырагырааматыгар киллэрэр туһунан этиитин өйөөтө. Ол аата Дьокуускай – Москва – Дьокуускай рейстэр билиэттэрэ сезонуттан уонна күнүттэн-дьылыттан тутулуга суох биэр, уларыйбат сыанаҕа атыыланар буолуохтара.

«Дьокуускай – Москва – Дьокуускай хайысхаҕа сөмөлүөтүнэн көтүү сыаната биһиги өрөспүүбүлүкэбит олохтоохторугар – улахан боппууос. Ити ордук сайынҥы кэмгэ долгутар. Биһиги бу ыйытыны улахан суолталааһынан ааҕан араас таһымга көтөхлүппүт. Бэрэсидьиэнмитигэр Аэрофлот этиитин өйөөбүтүгэр махталбын биллэрэбин», – диэтэ Айсен Николаев.

Ил Дархан Москваҕа «Бэс Чагда» санаторийга анал байыаннай дьайыы кыттыылаахтарын кытта көрүстэ

Реабилитациялыыр киингэ бааһырылаах уонна ыалдьыт байыастарга көмөлөһөллөр. Өрөспүүбүлүкэ өйөөн «Бэс Чагда» хапытаалынай өрөмүөн ытыллыбыта, балааталары сангардан биэрбиттэрэ уонна билигин медицинскэй оборудууланар туруорбуттара.

Ил Дархан «Медведь» дьин ааттаах ыраханнак бааһырыт байыас атаһын өрүһүбүттэрин туһунан устуоруйаҕа болломтотун уурда.

«Ити биһиги медиктэрит хорсун быһыыларын туоһута», – диэтэ Айсен Николаев. Кини өссө билигин реабилитацияны ааһа сылдьар уонна сылгы базатын тэрийэр санаалаах Мичил дьин Горнай улуунун олохтообун туһунан кэпсээтэ.

Сыл саҕаланыаҕыттан «Бэс Чагда» 20-тэн тахса волонтер эмтэммит.

Бастаан волонтердар бэрэски уонна алаады буһараллар эбит. Онтон «Шелкопряды Якутии» хамсааһын кыттыылааҕа Марианна Кузьмина көпүлээһининэн хаха ситими баайар буолбуттар. Ол курдук, санаторийга «Үтүө дьыала хоһо» баар буолбут, куурка, баһылы, бэргэһэ тигэн барбыттар. Ону сэргэ противополежневый төгүрүктэри – «бубликтары» тигэр буолбуттар. Бу онгоһуктары Бурденко, Вишневскай аатынан госпиталлар, Росгвардия, Санкт-Петербург куорат тэрилтэлэрэ сакаастаһаллар.

СӨ Ил Дарханын уонна Бырабыыталыстыбатын пресс-сулууспата.

Ойуур баһаара турар куттала улаатар

Тэрилтэ түбүгэ. Хас биирдии айылҕаҕа тахсар киһи ойуур баһаарын сезонугар бэлэм буолуохтаах

Елена МАКАРИНСКАЯ

Былырыныҥы сыл түмүгүнэн Чурапчытааҕы ойуур хаһаайыстыбата тыа хаһаайыстыбатынан дьарыктанар улуустарга бастыҥ үлэлээх тэрилтэнэн ааттаммыта.

Күн бүгүн Елена Аммосова салайааччылаах кэлэктиипкэ 21 үлэһит үлэлиир, ол иһигэр – 15 судаарыстыбаннай иниспектэр. Иниспектэрдэр Чурапчыга уонна ыраах сытар нэһилиэктэргэ – Болугурга, Хоптодоҕо, Алаҕарга, Сыланга уонна Арыылаахха бааллар. Былырын кэлэктиип сэрэтэр үлэни күүскэ ыытан, дьоммут-сэргэбит сэрэхтээхтик сылдьан, улууспуттар ойуур баһаара бэлэтэммиттэ.

Тэҥнээн көрдөххө, 2022 сылга 5 баһаар бэлэтэммит: иккитэ – киһи дьалаҕайыттан, үһэ – этинтэн. 226,8 га сир, 236,8 га ойуур уокка былдьаммыта. 2023 сылга 9 баһаар бэлэтэммит, барыта этинтэн. 1289,8 га сир, 1039,8 га ойуур былдьаммыта.

Оттон быйыл үлэ-хамнас хайдах баран иһэрин Елена Петровна татан ыйыталаастым.

● ● ● Елена Петровна, быйыл ойуур баһаарыгар бэлэм хайдаҕый, баһаар турар куттала баар дуо?

● ● ● Биһиги ойуур баһаарын сүрүннүүр уонна сэрэтэр тэрилтэ буолабыт. Үлэ-хамнас былаан быһыытынан баран иһэр. Баһаар сезонун үлэһиттэрин ноһуордаан, күүс, тизхиниэ өттүнэн бэлэмнээх олоһобут. Баһаар турар сезона хаар хайдах барыттан тутулуктаах. Былырын ыам ыйын ортото аһыллыбыта. Быйыл федеральнай барыллаан көрүүнэн, биһиэхэ баһаар турар куттала от, атырдыах ыйдарыгар дьин этэллэр.

Билингиттэн мас кэрдээччилэритигэр, арендалаахтарытыгар сэрэтэр үлэни ыыта сылдьабыт, брошюралары түгэтэбит. Сири арендаҕа ылбыт дьоммутугар сирдэригэр ойуур баһаарыттан сэрэхтээх буолууга аншлагы туруоралларын, тыа саҕатын ыраастыыларыгар сүбэлиибит.

Сезон аһылынааһына, рейдэлэр саҕаланыахтара. Сыллата полиция, ОНД, баһаарынай чаас, «Якутлесресурс» ГАТ үлэһиттэрин кытта графигынан дьуһуурустуу балыбыт. Айылҕаҕа тахсааччылары, сир астааччылары көрсөн, сэрэтин үлэтин ыытабыт.

«Якутлесресурс» ГАТ аншлагтары ыйатабыт. Онно тустаах тэрилтэлэр төлөпүүннэрин нүөмэрдэрэ ыйылар. Ойуур баһаарын көрбүт киһи ол нүөмэр-

дэргэ эрийин сөп.

Биһиги улууспуттар авиация суох, ол иһин Таатта филиалыгар сыһыарыллан үлэлиибит. Кинилэр кэтээн көрүүнү оноролор. Кылаастан көрөн көтөллөр, аһара кураан күннэргэ иккитэ көтөллөр.

● ● ● Сотору кус, шашлык кэмэ саҕаланыа...

● ● ● Ойуур баһаара кэтээн көрүүнэн, сүрүннээн этинтэн барар, киһи дьалаҕайыттан биридилээн тахсар. Ол да буоллар, син биэр хас биирдиибит сэрэхтээх буолуохтаах.

Булчуттар, кусчуттар, сир астааччылар сэттээнэххэ табаҕы быраҕан, уоту оттон баһаары таһаарыахтарын сөп. Онон табахтылларын көрүнэ, уоту оттуу быраабылатын тутуһа, ууну-хаары бэйэни кытта илдьэ сылдьалара наада.

Шашлыктааһынга кириэххэ, «Якутлесресурс» ГАТ сыл аайы судаарыстыбаннай соруудаһынан сынньанар миэстэлэри онорор. Урукку өттүгэр боростуой онгоһуулаах этэ – оллоонноох уонна уот тахсыбатын дьин минеральнай балаһалааҕа. Быйылгыттан бу бырагыраамаҕа буддьуот көрүлүүтэ улаатан, беседкалаах, олоһор сирдээх, остуоллаах, киһи сынньанарыгар табыгастаах гына онгоһуллуохтаах.

● ● ● Биһиэхэ манньк сирдэр ханан баалларый?

● ● ● Чурапчыга Дьүпсүн, Липпэлээх, Татаар, Наммарыкы күөлэрин тулатыгар, Таатта үрэх энээригэр Халдыаайы Бэрэ, Былдыаамыа сирдэригэр, Хадаарга Үрүн Күөл аттыгар, Сылан уонна Чурапчы икки ардыгар Өйүк үрэххэ бааллар. Быйыл Таатта үрэххэ баар Таатта Чарыгар сынньанар сир онгоһуллуохтаах.

● ● ● Ыстараап туһунан билиһиннэр эрэ, хайдахтарый?

● ● ● Ойуурга баһаары утары быраабыланы кэһи иһин, киһиэхэ 15 000-тан 30 000-ға диэри, дуоһунастаах сирэйгэ 30 000-тан 50 000-ға диэри уонна юридической сирэйгэ 100 000-тан 400 000-ға диэри буолар. Оттон баһаар турар кутталлаах кэмигэр ыстараап улаатар. Ол курдук, киһиэхэ 40 000-тан 50 000-ға диэри, дуоһунастаах сирэйгэ 60 000-тан 90 000-ға диэри уонна юридической сирэйгэ 600 000-тан 1 000 000-нэ диэри буолар.

● ● ● Өртөөһүн туһунан сырдатан дуо, ханнык сир өртүүр көгүллэниэрий, биһтэр суох дуу?

● ● ● Тыа хаһаайыстыбатын сирдэрин өртүүр бобуулаах. Ойуур пуондатыгар баар сирдэри судаарыстыбаннай соруудаһынан «Якутлесресурска» былааннаммыт хонтуруолланар өртөөһүнү онорторобут. Бу пуондаҕа кириэр сирдээх киһи эһинил манньк өнгөнү онорторуохпун баһарабын дьин сайаапка түһэриэн сөп. Оччоҕо «Якутлесресурс» кэтээн турар өртөөн биэрэр, өнгө төлөбүрдээх.

Билигин туругунан, пуондаҕа оттуур, сылгыны, сүөһүнү иитэр сирдээх 17 киһи. Экология министриэтибэтин кытта дуоһа-бардаах.

● ● ● Мас кэрдээччилэргэ, дэлээнэҕэ туох уларыһылар баалларый?

● ● ● Быйыл кулун тутартан хас биирдии мас кэрдээччи Госуслуги нөһүө сайаапканы түһэриэхтээх уонна электроннай көрүүнэн илии баттаабыт буолуохтаах. Нуорма бэйэтинэн хаалбыта, мас сыанатыгар чэпчэтиилэр бааллар. Ол курдук, элбэх оҕо-лоохторго, 1-кы, 2-с группалаах инбэлииттэргэ, инбэлиит оҕо-лоохторго, байыаннай дьайыы кыттыылаахтарыгар уонна дьин кэргэттэригэр 50 %-наах чэпчэтин баар. Оттон баларга хапсыбат буоллаххына, Госуслуги нөһүө сайаапка түһэрдэххинэ, 30 %-наах чэпчэтин көрүлүөр. Урбаанньыттар аукцион нөһүө ылаллар.

Дэлээнэни бэйэбит бөсхө быһан биэрэбит. Дэлээнэ быстарыан бадалаах киһи биһиэхэ кэлэн, сайабылыанна суруйан, үлэһиттэри илдьэ баран быстарар.

Ыраастааһын ирдэнэр. Былырын кэрпиккин быйыл саас ыраастаан чөмөхтүөхтээххин, умаппаккын. Ыраастаабытын туһунан хвартыскаларынан отчуотуохтааххын.

● ● ● Кэпсэтин иһин махтал. Үлэһитигэр ситиһилэри, быйыл сайыммыт этэнгэ аастын.

Саҥа кыбартыыра күлүүһүн туттулар

Саҥа тутуу. Улууска 15 сыл иһигэр 97 тулаайах оҕо дьиэнэн хааччылынна

Сэмэн ЖЕНДРИНСКЭЙ

Муус устар 11 күнүгэр Чурапчы нэһилиэгин Мурун Тымпыйа түөлбэтигэр Нерюнгри уулусса 38 нүмэригэр тулаайах уонна төрөппүт көрүүтэ-истиитэ суох хаалбыт оҕолорго саҥа дьиэ күлүүһүн туттардылар.

Бу күн чакчы даҕаны Чурапчы киинигэр, дьон-сэргэ олус өр күүппүт-кэтэспит устуоруйаҥа кириэр долгутуулаах биир бэлиэ күнэ үүннэ.

СӨ Ил Түмэн Судаарыстыбаннай Мунньабынан, 2012 сыл, ахсынньы 15 күнүгэр ытыллыбыт 1154-З № 1201-IV нүмэрдээх "Тулаайах уонна төрөппүт көрүүтэ-истиитэ суох хаалбыт оҕолору дьиэнэн хааччыы" сокуон чэрчитинэн, Чурапчы улуугар былааннаах үлэ ытыллар.

Ол курдук, 2010 сылтан саҕа-

лаан, 2025 сылга дьэри, барыта 97 тулаайах оҕо толору хааччылыылаах дьиэ киирдэ.

Сыл айы Чурапчы улуугар тулаайах оҕолору дьиэнэн хааччыы былаан 100% толоруллан иһэр.

Бу бырагыраама итинэн бу күн 3 эдэр дьон саҥа дьиэ күлүүһүн долгутуулаах түгэнгэ туттулар. Дьиэни Иннокентий Иванович Пермяков салайар "Восток-Строй" хааччахтамыт эппизитинэстэх тэрилтэ биригээдэтэ тутан үлэ киллэрдэ.

Саха киһитин сиринэн, алгысчыт Мария Божедонова-Сэгэлдүйэ аал уоту оттон, айах тутан алгыс маанытын түһэрдэ.

Саҥа дьиэни аһы аалый кыһыл лиэнтэтин Чурапчы улуун баһылыгын тутуу боппуостарыгар солбуйааччы Афанасий Дьячковский, Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын бастакы солбуйааччы Уйгулан Туласынов, саҥа дьиэ

■ Саҥа дьиэ үөрүүлэх аһыллыта // АЛПТАР ТҮӨРҮИТЭ

олохтооҕо Александр Егоров, "Восток-Строй" ХЭТ генеральной дириэктэре Иннокентий Пермяков быстылар. Харда тылы опекунар ааттарыттан Раиса Михайловна Топпокова,

саҥа кыбартыыра хаһаайына Александр Сергеевич Егоров эттилэр. Күлүүстэри Чурапчы улуун баһылыгын тутуу боппуостарыгар солбуйааччы Афанасий Дьячковский, Чу-

рапчы нэһилиэгин баһылыгын бастакы солбуйааччы Уйгулан Туласынов, Чурапчы улуун опека уонна попечительство отделы салайааччыта Марианна Антипина туттардылар.

Бэлиэ түгэн. Хатылыга Болот Боотур 110 сылын бэлиэтээтилэр

Марфа ПЕТРОВА

Хатылы орто оскуолатыгар Улуу Кыайы 80, саха норуодунай суруйааччыта Василий Соловьев - Болот Боотур төрөөбүтэ 110 сылларынан «Баҕа. Билии. Билини» култуурунай-сырдатар форум үрдүк таһымнаахтык ытылынна.

Бу оскуола Аҕа дойдуга сэринтин кыттыылааҕа, Саха АССР норуодунай суруйааччыта, П.А. Ойуунускай аатынан Саха АССР Судаарыстыбаннай бириэмийэтин лауреата, ССРС суруйааччыларын сойууһун чилиэнэ, РСФСР култуура үтүөлээх үлэһитэ Болот Боотур аатын 1995 сылтан чиястээхтик сүгэр. Буйун-учуутал суруйааччы быһытынан 1950 сыллаахха «Ол күн» поэматынан биллибитэ. Онтон ыла улахан айымньылары суруйбута. Кини учуутал буолан, оҕолорго анаан элбэх айымньылаах, хас да үгэлээх.

Болот Боотур үбүлүйдээх сылыгар анаан оскуолаҕа "Үчүгэйгэ эрэ өрүү дьулуһар Үтүө Санаа тухтааҕар да күүстээх" диэн тыллардаах сонун арт-эбийиэк үөрүүлээхтик аһыллына. Бырайыак ааптардарынан 6-с кылаас үөрэнээччилэрэ буолаллар.

Екатерина Егорова, оскуола дириэктэре:

«Оскуолабыт сайдытыгар үөрэнээччилэр интэриэстэрин көбүлүүр сорукаах "Моя инициатива в развитии школы" бырайыактар куонкурустарын тэрийэбит. Быйыл иккис сылын ытыл-

лыбыт куонкуруска 6-с кылаас кэлэктиибэ Болот Боотур 110 сыллаах үбүлүйдүгэр анаабыт арт-эбийиэк бырайыага кыайылаах тахсыбыта. Бу Болот Боотур аймактарын, оскуола 1979 сыллааҕы выпускниктары, учууталлар, төрөппүттэр көмөлөрүнэн олоххо киирдэ.

Виолетта Кривошапкина, туйгун үөрэнээччи:

«Оҕолору үтүө, сырдыкка сирдээтин диэн бырайыактыын кинигэ курдук быһылаабыт. Бу – боростуой кинигэ буолбатах, аптаах. Хонтуруолунан үлэлэр, экссэмэнэр иннилэринэ ытыскытынан даҕайдаххытына, хайаан да үчүгэй сыананы ылаҕыт.

"Баҕа. Билии. Билини" култуурунай-сырдатар форум Поповтар ааттарынан спорт саалатыгар ытылынна. Дьаһалга улуус дьаһалтатын социальной коммуникация отделын салайааччыта Алена Пермякова, улуустаагы үөрэх салалтатын начаалынньыгын солбуйааччы Алена Моисеева, улуустаагы Олонго киинин салайааччыта Дмитрий Попов, Хатылы нэһилиэгин баһылыга Вячеслав Попов, Саха норуодунай суруйааччыта Семен Попов – Сэмэн Тумат, М.К. Аммосов аатынан ХИФУ доценнара – филологическай билим доктора Матрена Попова, культурология билимин хандьыдаата Семен Протопопов, Чурапчы улуун суруйааччыларын сойууһун бэрэссэдээтэлэ Римма Корякина – Хотууна, Саха сирин суруйааччыларын сойууһун эдэр литератордарын субэтин чилиэнэ Сардаана Корякина, Чурапчытаагы мусуой дириэк-

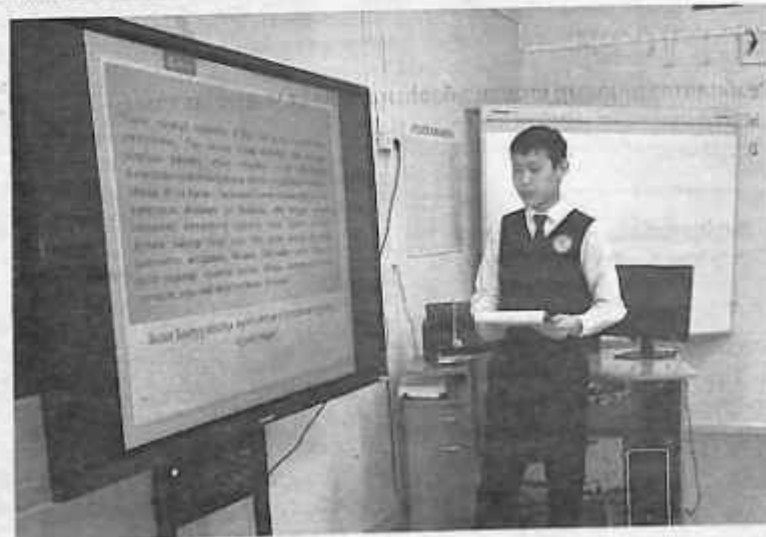

6-с кылаас үөрэнээччилэрэ кылаас салайааччытын Елена Иванованы кытта // АЛПТАР ТҮӨРҮИТЭ

тэрэ Афанасий Захаров, Болот Боотур аймактара, учууталлар, үөрэнээччилэр кытыннылар. Тэрээһини Е.А. Борисов аатынан архыып-библиотэикэ салаатын сэбиэдиссэйэ Вера Платонова илээн-саҕалаан ытта. Аһаҕас кэпсэтиигэ Болот Боотур айар үлэтин, олохун сырдаттылар, айымньыларын ырыттылар. Ону сэргэ буйун-учуутал үтүө аатын салгыы үйэтитэр туһунан торумнастылар.

Бэлиэ түгэнгэ Болот Боотур аатынан бириэмийэни суруйааччы үтүө аатын үйэтитиигэ үлэлээр нуучча тылын учууталыгар Надежда Батаринова уонна төрөппүт төрүт тылга ситиһилэрин иһин туйгун үөрэнээччилэргэ Мичийэ Попова, Кристина Максимова туттардылар.

Күн иккис аҥаарыгар үөрэнээччилэргэ өрөспүүбүлүкэтээби научнай-практическай кэмпириэнсийэ, улуустаагы уус-уран дьүүһүү күрэхэ буолла. Барыта 123 оҕо кытын-

"Учуутал, буйун, суруйааччы" НПК түгэниитэ

на. Үөрэнээччилэр үс сиксийэнэн сонун дакылааттары көмүскээтилэр уонна икки хаһысханан Болот Боотур үгэлэрин, хоһооннорун, поэмаларын уус-ураннык аахтылар. Улуу Кыайы 80 сылынан Чурапчы буйун суруйааччыларын айымньыларын театрилиз-

ваннай туруоруулары көрдөрдүлэр.

Ити курдук, уһулуччу таалааннаах биир дойдутаахпыт Василий Соловьев - Болот Боотур үтүө аата үйэтитилэр. Кини аатын Хатылы орто оскуолатын үөрэнээччилэрэ кизн тутта, чиястээхтик сүгэлэр.

Айылбаттан анаммыт бастын учуутал

Үлэ чулуулара. Туруу үлэһит, идэтигэр бэриниилээх физика учуутала Мария Хоютанова туһунан кэпсибит

Людмила ГОРОХОВА

Бүгүнгү хаһыаппыт дьоруойунан олохун үөрэхтээһингэ анаабыт баай уопуттаах учуутал, РСФСР норуот үөрэхтээһинин туйгуна, Арасыйыа үтүөлээх учуутала, Степан Макаров аатынан Чурапчытаагы гимназия эбии үөрэхтээһинин педагога Мария Хоютанова буолар.

Кини үүнэр көлүөнэни иитингэ-үөрэтингэ киллэрбит дьоруун кылаата сыаналанан, ааспыт сылга СӨ Ил Дарханын «Үлэ киһитэ» бириэмийэтин кыайылаабыта буолбута.

Ойор тэбэр оҕо саас

Мария Иустиновна 1950 сыллаахха Мырыла бөһүөлэгэр Мария Титовна Ершова-Брызгаева уонна Иустин Григорьевич Хоютанов дьыа кэргэнэригэр бүтэһик оҕонон күн сиригэр көрөн олохун суола саҕаламмыт. Мырыла орто оскуолатыгар бэйэс кылааска диэри үөрэнэн баран, алтын кылааска Мугудай орто оскуолатыгар көспүтэ. Үгүс оҕолор курдук, Төлөй нэһилиэгэр интэринээккэ олохтон, онтон сатыы сылдьан Мугудайга үөрэнэрэ. Математика биридимитигэр Анастасия Самсоновна Окконешникова, Николай Михайлович Абрамов курдук баай уопуттаах, ирдэбиллээх учууталларга үөрэммитин иһирэхтик ахтар. Онус кылааска убайын оҕотун көрөр буолан, Майа орто оскуолатыгар көспүтэ. Улахан дойдуга оҕолортон итэҕэһэ суох үчүгэйдик үөрэнэн оскуолатын бүтэрибэтэ. Салгыы 1968 сыллаахха «Оскуола-производство-үрдүк үөрэх» ыгырымынан, Кындаал пиэремтигэр икки сыл устата ыанньыксыттыр.

Эдэр саас, чинчийэр үлэҕэ уһуйуллуу

Эдэркээн кыыс 1970 сыллаахха Саха университетыгар физик үөрэҕэр туттарсан кирибэтэ. «Геолог буолуохпун баҕарар этим. Онуоха үөрэх туттарсарбар медсмотрга ыанньыксыт киһи элбэхтик тымныбыт, ангиналаабыт буоламмын көңүл биэрбэтэхтэрэ. Онон математикаҕа, физикаҕа кыахтаах буолан Саха университетыгар физик үөрэҕэр кирибитим. Үөрэҕим кэмигэр университеттэргэ космофизикаҕа анал үөрэх тэриллэн, онно сүүмэрдээһини ааһан үөрэммитим. Төрдүс кууруска бу үөрэхпитинэн Булуҥ улуугар

Тикси научнай станциятыгар алта ый устата дьүкээбил уотун үөрөппитим. Дьүкээбил ханнык хайысхаттан кэлбитин, ханнык гаастар баалларын, хайдах дүүһүнээһин барытын 15 мүнүүтэ ахсын дневниккэ суруйарым. Инньэ гынан научнай үлэҕэ сыстыбытым», - диэн Мария Иустиновна ахтар.

Мань сэргэ кини университеткэ үөрэнэ сылдьан тутуу этэрээтигэр түөрт сыл устата үлэлээн, кэнники хамандырынан талыллан, сайынны улуустарга хотоннору, кулууптары туһуттара.

Үлэ үөһүгэр

Эдэр исписэлиис 1975 сыллаахха үөрэммит оскуолатыгар Мугудайга учууталынан үлэтин саҕалыйар. «Бастаан, педагог үөрэҕим суох буолан ыраахтар кэрсүбүтүм. Оччолорго завуч Екатерина Афанасевна Слепцова миэхэ улаханньык көмөлөспүтэ. Сотору-сотору уруктарбар сылдьара. Улахан сагарбат, мөхпөт этэ. Оттон оскуолаҕа кэлбит физика сурунаалларын туттарбыта, үлэбэр элбэҕи сүбэлтирэ. Сыһыа олимпиадаларга кыттан, ситиһилэнэн барбыппыт. Бастакы физика үөрэҕин баһылаабыт үөрэнээччилэрбинэн Матрена Иннокентьевна Аммосова уонна Татьяна Васильевна Адамова буолаллар. Бу соторутааҕыта оҕолорум 65 саастаах үбүлүйдэригэр сылдьыбытым. Онон үлэлээбитим 50 сыл буолбут эбит», - диэн кэпсир. Салгыы эбии организатор үлэтин сүктэрэллэр. Оччолорго пионер баһаатай Анна Пермяковалыын оҕолорго үгүс тэрээһиннэри толкуйдаан ытталлара. Ити курдук Мугудай орто оскуолатыгар биэс сыл үлэлээбитэ.

«Дмитрий Чечебутов: "Физика, математика кылааһын, кабинетын тэрийэн эрбэт, эн оҕолорун олимпиадаларга ситиһиилээхтэр эбит,

кэллэххинэ дьыа биэрэбин", - диэн үлэҕэ ыгыран, Хатылыга тахсыбытым. Онон икки сыл үлэлээбитим. Владимир Федоровтын кабинет тэрийбиппит. "Запорожец" мотуорун төттөрү эргийэр онорон, ыскаап аанын арыйар онорбуппут. Ол ыскааптан киинэ аппараата тахсан кэлэрэ. Химияҕа хас биридди элемент араас уотунан умайан, свойствота, реакцията барыта көстөр гына толкуйдаан онорбуппут. Наада буолаабына түүннэри-күнүстэри үлэлиирбит», - диэн үлэлээбит кэмнэригэр ахтар.

Салгыы аҕата өлөн, ийэтин көрөөрү Чурапчыга көһөр. Манна биер сыл устата үөрэх управлениетыгар үлэлээбитэ. Оттон Чурапчы орто оскуолатыгар физика, математика кылааһа аһыллан, онно үлэҕэ ыгырыллан, үлэли кирибэтэ. «Кабинет үлэтигэр куоттаҕым буолуо диэбитим — 1000-нан оҕолоох оскуолаҕа кабинет үлэтигэр, биэс куорпуһунан өссө күүстээх үлэҕэ түбэспитим. Физмат хайысхалаах буолан чааһым элбэх этэ, олимпиадаҕа хойукка диэри бэлэмнэнэбит. Хаста да таспыттыттан хатанан турардаахпыт. Оччолорго информатиканы киллэринг диэн соруудаабыттара. Инньэ гынан сурунаалынан үөрэнэн, оҕолорго саадачалары биэрэн, үөрэтэн саҕалаабытым. Салгыы өрөспүүбүлүкэҕэ ситиһилэнэн, улуус учууталларыгар информатика куурустары ыттар буолбуппут», - диэн Мария бу оскуолаҕа 10-ча сыл үлэлээбит кэмнэригэр ахтар.

1995 сыллаахха Мария Иустиновна Чурапчы гимназиятыгар бастаан үөрэх завучунан, онтон информатика, физика учууталынан үлэлээбитэ. «Физиканы, информатиканы, математиканы талан учуутал буолбут оҕолорум элбээтилэр. Билигин уонтан тахса үөрэнэччим бэйэбин кытта тэҥгэ гимназияҕа үлэли сылдьаллар. Саргылана Попова диэн үөрэнэччим билигин куоракка үлэ-

лиир. Кини өрөспүүбүлүкэҕэ улахан эксперт, ЕГЭ экспертнай хамыһыйатыгар, олимпиада кулууптарыгар баар», - диэн үөрэнээччилэринэн киэн туттар.

Мария Иустиновна билигин эбии үөрэхтээһин педагогуна үлэлиир. Кини уһуйбут оҕолоро сыллата өрөспүүбүлүкэ, Арасыйыа таһымнаах куонкурустарга ситиһиилэнэллэр. Сылга иккитэ Москваҕа, Питерга оҕолору кэмпириэнсийэлэргэ кытыннаран кэлэр.

«Гимназиябытыгар 1995 сыллаахтан оҕолору научнай үлэҕэ сыһыаран дакылаат суруйтарбыт. Оскуолаҕа миэстэ-лэспит оҕолор улуус таһымнаах кытталлар, салгыы өрөспүүбүлүкэҕэ, Арасыйыаҕа, норуоттар икки ардыларынааҕы куонкурустарга кытта бараллар. Быйыл икки оҕом Москва куоракка научнай-чинчийэр үлэлэрин көмүскээн ситиһиилэннилэр. Ол курдук, Данил Брызгаев "Леонардо" диэн айар дьобуру арыһы уонна көбүлээһин бүтүн Арасыйыатааҕы бэстибээлгэ бастакы миэстэ, Виктор Петров оскуола оҕолорун научнай үлэлэрин Бүтүн Арасыйыатааҕы кэмпириэнсийэтигэр иккис миэстэ буолары ситистилэр. Муус устар бүтүүтэ Ярославль куоракка ытыллар «Арыһы» диэн оскуола оҕолорун научнай Бүтүн Арасыйыатааҕы кэмпириэнсийэлэригэр Коля Собакин диэн үөрэнээччибинэнэн баарары бэлэмнэнэ сылдьабыт. Кини — Өрөспүүбүлүкэ, Арасыйыа научнай кэмпириэнсийэлэрин кыайылааҕа. Сайын Саха сиригэр норуоттар икки ардыларынааҕы сайынны оскуолаҕа ытыллар кэмпириэнсийэҕэ бэлэмнэнэбит. Былырын манна үс үөрэнээччим кыттан ситиһиилэнмистэрэ, чинчийэр үлэлэрин англия тылынан көмүскүүллэр», - диэн Мария Иустиновна күн бүгүнгү үлэтин-хамнаһын билиһиннэрэ. Бу ситиһиилэр өрөспүүбүлүкэбит оскуолаларын рейтинг тахсарыгар гимназияҕа улахан баалы биэрэллэр. Былырынны көрдөрүүнэн Чурапчыбыт гимназията 10 миэстэҕэ сылдьар.

Дьикти түгэн

«Чурапчы орто оскуолатыгар, саҕа физика, математика кылааһа аһыллыбытын саҕана көрбүтүм — лабораториям хойун иһэ барыта туман буолбут. Урут остуол үрдүгэр өстүкүлэ уулар этибит. Ол үрдүгэр колонка турара. Бу өстүкүлэм туран эрэ бороһуок буолуор диэри тоҕо ыстаммыт этэ. Кабинетым анныгар бастакы этээскэ остуолу баара. Остуолум анны-

гар көтүрүллүбүт оһох үөлэһэ тугунан эрэ сабыллан турара да, ыйданаран көстө турара. Сарсынны күнүгэр повардар кэлэн мин буһараары уурбут уулар барыта өстүкүлэ буолбуттара. Соһуйуу бөҕөтүн соһуйбуттара, мин эпэстэбим. Баччаанна диэри абааһы буолуо дииллэр. Сир хамсаабыта дуу, колебания буолбутугар өстүкүлэ молекулалара тоҕо барбыттар этэ», - диэн үлэтигэр буолбут биер дьикти түгэни кэпсээтэ.

Мария Иустиновна — «Бастын учуутал» Арасыйыа Бэрэсидьиэнин гранын, Саха сиригэр бастакы бэрэсидьиэнэ Михаил Николаев аатынан «Билигинэн кыайыан» истипизиндиз кыайылааҕа, СӨ учууталларын учууталлара, Чурапчы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо. Күн бүтүн 50-ча үөрэнээччигэ, кини туйаҕын хатаран, өрөспүүбүлүкэбит араас мунуктарыгар физика, информатика учууталынан үлэлииллэр. Мария Иустиновна өрүүтүн инники күөҥнэ сылдьар, мэлдьи саҕатан-саҕаны айар-тутар, олоххо киллэрэр. Чурапчы улуугар биер саамай ытыктанар учууталынан буолар.

Кини үлэлиирин тухары научнай-чинчийэр үлэҕэ улахан болҕомтону ууран кэллэ. Мария Иустиновна сайааһытынан Чурапчы гимназиятыттан 250-тахса үөрэнээччи араас хабааннаах научнай-практической кэмпириэнсийэлэргэ кытыннылар. В.П. Ларионов аатынан «Инникигэ харды» өрөспүүбүлүкэтигэр научнай кэмпириэнсийэ 100-чэкэ дипломнарын, лауреаттарын, бүтүн Арасыйыатааҕы, норуоттар икки ардыларынааҕы оскуола оҕолорун научнай кэмпириэнсийэлэригэр, куонкурустарыгар сыллата ситиһиилэнэллэр. Кини диригис хоһоонноох уроктара, маастар-кылаастара, сэмийээрдэрэ өрөспүүбүлүкэ, бүтүн Арасыйыа таһымнаах тарҕанан улахан сэнээрини ытталлар.

Үөрэнээччилэрэ научнай-чинчийэр үлэҕэ үрдүкү көрдөрүүлэри ситиһэн, «Зиминер Династияларын» пундата физика уонна математика учууталларыгар олохтообут Бүтүн Арасыйыатааҕы «Эдэр учуонайдар наастаабынньыктара» куонкурус түөрт төгүлүккэ кыайылаабынан буолбута.

Ити курдук идэтин толору баһылаабыт, айылбаттан айдарылаах учуутал Мария Иустиновна Хоютанова күн бүтүн үөрэнээччилэрин ситиһиилэринэн кынаттанан айымньылаах үлэ үөһүгэр, таһаарымлаахтык үлэли-хамсыы сылдьар. Мария Иустиновна ыттар үлэтигэр үрдүк ситиһиилэри, тус бэйэтигэр кытаанах доруобуйаны, дьолу-соргуну баҕарабын.

Олохун үүнэр көлүөнэни иитиигэ анаабыт буойун

Үйэтити. Интэринээт-оскуоланы төрүттэспит ытык киһи аатын үйэтитэр дьоһун тэрээһин буолла

Сэмэн ЖЕНДРИНСКИЙ

Бу күнүргэ Д.П.Коркин аатынан спортивнай "Албан аат" мусуойугар интэринээт-оскуоланы төрүттэспит ытык дьоннортон биридэстэрэ, оҕо иитиигэр олохун анаабыт РФ норуот үөрэҕиритин туйгуна, офицер, "Кыһыл Сулус" уордьан кавалера Петр Егорович Спиридонов төрөөбүтэ 100 сылыгар аналлаах тэрээһин буолла.

▲ Петр Спиридонов кыһа Анна Спиридонова, ааптар хаартыскаба түнэриитэ

Төрөппүт кыһа, РСФСР үөрэҕиритин туйгуна, СӨ үөрэҕиритин Бочуоттаах бэтэрээнэ, мусуой үлэһитэ Анна Петровна Спиридонова аҕатын олохун, үлэтин туһунан ахтыһы оҥордо. Интэринээт-оскуола устуоруйата Петр Егорович аатын кытары ыкса сибээстээх. "Оҕо-аймахха олус эйбээс, элбэх кэпсээннээх, балалайкаҕа үчүгэйдик оонньуур учуутал этэ" диэн бииргэ алтыспыт дьон истинник ахталлар. Кырдьыга даҕаны, Петр Егорович үлэлээбит сылларын тухары үгүс ыччаты олох суолугар сирдээбит үтүөкэн иитээччи, учуутал этэ. Кини үөрэппит оҕолоро бары олоххо суолларын булуна, идэлээх үлэһит буола үүмүттэрэ, бастыҥ ыал аатын

сүкпүттэрэ. Кинилэр ортолоругар билигин киз тутта ааттыбыт оҕолорго ССРС чемпионун Вячеслав Карповы, уордьаннаах геолог Филипп Кронниковы, өрөспүүбүлүкэ биллэр экономистин Федор Тимофеевы, нолуогабай сулууспа үлэһитин Виктор Малышевы, бочуоттаах суоппар Михаил Ефремовы, "Уолу, кыһы аналларынан иити" бырагыраама ааптарын, иитээччи идэлээх Анна Попованы, норуот маастарын Александра Попованы, физкултуура, спорт бочуот-

таах үлэһитин Захар Федоровы уо.д.а.

Тэрээһини интэринээт-оскуола дириэктэрин иитэр үлэбэ солбуйааччы Татьяна Решетникова илээн-саҕалаан ытта. Ыалдьыттарга Петр Егорович олохтуттан дьүһүйүллүбүт халандаардары түнэттилэр. Үлэлээбит оскуоланын библиотекэтигэр «Венок Славы» диэн Аҕа дойдуга Улуу сэриитин кыттааччыларын аһаҕастык 12 туомнаах кинигэ бэлэхтэннэ.

Оҕо сынньалана. Мугудай оҕолоро «Океан» лааҕырга сынньана сылдьаллар

Наталья СИБИРЯКОВА

Быйыл саас Д.Д.Красильников аатынан Мугудай орто оскуолатын 4-с кылааһын үөрэнээччилэригэр умнуллубат, чаҕылхай түгэниэри бэлэхтээтэ.

«Росдетцентр» федеральнай судаарыстыбаннай тэрилтэ «Орлята России» алын сүһүөх үөрэнээччилэригэр туһуламмыт бырагыраама иһинэн сыл аайы 4-с кылаастар икки ардыларыгар мытар күөн күрэһигэр кыттан кыһаан, муус устар 6-19 күнүгэр Владивостокка «Океан» бүтүн Арассыыйатааҕы оҕо киинигэр «Содружество Орлят России» диэн тематическай симиэнэтигэр сынньана сылдьаллар.

Кинилэр быйылгы үөрэх дьыла саҕаланнаҕыттан «Орлята России» бырагыраама тректэрин барытын толорон, сэртификэттэри ылан, күөн күрэскэ кыттарга сайаапкалаан, куонкурус соруудахтарынан эмиэ уһулуччу үчүгэйдик ааһан, кыһаҕылаахтар кэккэлэригэр Дьокуускайдааҕы 31-с нүөмүрдээх оскуоланы кытары кирибиттэрэ. Оҕолору кылаас салайааччыта Анастасия Захарова уонна улахан кылаастан баһаатай, 8-с кылаас үөрэнээччитэ Диана Сидорова илээн-саҕалаан илдьэ сылдьаллар. Бэлиэтээн эттэххэ, бу куонкурус федеральнай бырайыак буоларын быһыытынан, айаннара, аһылыктара, лааҕырга олоруу барыта босхо.

Сорох оҕолорго поһеһынан айан, муораны илэ хараҕынан көрүү олохторугар бас-

тактын буолан, олус диэн чаҕылхай өйдөбүл буоллаҕа. Ону таһынан, кылааһынан сиэттиспитинэн сүдү улахан лааҕырга сылдьан, бүтүн Арассыыйа араас муннуктарыттан биир саастыылаахтарын кытта билсэр-көрсөр, кэпсэтэр, бииргэ оонньуур, бырайыактарга кыттар ама туохха тэҥнэһиэй?! Билигин кэмгэ симиэнэ түмүктүүр нэдиэлэтэ буола турар. Ол кэһнэ оҕолор, кырдьыга да, харахтара кэһнээн, элбэҕи билэн-көрөн, үүнэргэ-сайдарга кынаттанан кэлиэхтэрэ.

Онон улууспут алын сүһүөх үөрэнээччилэрэ, эһиги эмиэ «Орлята России» бырагыраама иһинэн буолар куонкурустарга көхтөөхтүк кыттын, эһиилги үөрэх дьылыгар, баҕар, эһиги муора кытылыгар сынньана сылдьар буолуоххут.

Аҕам олоҕо мэлдьи холобур буолар

Аҕам Петр Егорович Спиридонов 1925с. муус устар 12 күнүгэр Чурапчы улуусун Кытаанах нэһилиэгэр Ньууру алааска төрөөбүтэ. Кини дьоһун олохун кэрчиктэригэр тохтоон ааһыым.

Бастатан туран, Аҕа дойдуга Улуу сэриитигэр килбиэннээх кыайыһыны аҕалсыбыт, фашизм хара дьайыттан аан дойдуну быһыһаһыт патриот-буойун быһыытынан билэбин, кизн туттабын, сүгүрүйэбин.

Кини уоттаах сэриигэ хорсунун көрдөрөн, 1945 с. "Кыһыл Сулус" уордьанынан наҕараадалаабыта. Забайкальетааҕы байыаннай уокурукка 385-с 32-с стрелковай полкаҕа сулууспалаабыта. 1945с. М.Ф. Фрунзе аатынан Киевтээҕи Кыһыл знамялаах 2-с самоходнай артиллерийскай училищаны үөрэнэн бүтэрбитэ. Империалистическай Японияны утары сэриигэ 138-с ыарахан самоходнай артиллерийскай полкаҕа сулууспалаабыта.

Иккиһинэн, идэтинэн – дьыһынээх педагог. 1946 сыллаахха атырдьах ыйыгар эргиллэн кэлэн, 1946-1957 сс. Чурапчыга военругунан, пионер баһаатайынан, Хатылыга оскуола сэбиэдиссэйинэн, биолог учууталынан, сэбиэдиссэйинэн үлэлээбитэ. 1957-1963сс. маннааҕы спорт оскуола базатын тэрийбитэ. 1934-1957сс. ЧПУ үлэлиини туран, куоракка көһөрүллэн, ол базатыгар тулаайахтарга, кыаммат дьыэ кэргэнгэ анаан интэринээт-оскуола аһыллыбыта.

Онно кини старшай иитээччинэн анаммыта. 120 оҕоҕо аналлаах орон, паарта, таңас, остолюбой иһитэ – барыта куораттан таһыллыбыта. Онуоха аҕам 8 массыына малы тастарбыта. Интэринээт-оскуола өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн биллибитэ. Леня Голиков аатынан пионерскай дружина Бүтүн Союуустааҕы В.И. Ленин аатынан пионерскай тэрилтэ Бочуотун кинигэтигэр кирибитэ. Ол түмүгэр "РСФСР норуот үөрэбин туйгуна" ааты ылбыта уонна Москваҕа куу-

руска барбыт.

Үсүһүнэн, Петр Егорович эдэр сааһыттан пионер, комсомол кыһатыгар уһаарыллыбыта. Олоххо олус көхтөөх этэ. Бэйэтэ режиссердаан "Көмүстээх үрүйэни" пьеса туруоран, аан бастагынан Чурапчыттан Хатылы нэһилиэгэ Дьокуускайга Саха драма тыйаатырыгар оонньообуттара. Аны "Лявониха" диэн үгүкүүнү, кинигэттэн көрөн, 8 паара үгүкүүлээбитэ. Биолог быһыытынан дошкольнай учаастагы үлэлэппитэ. Улахан да улахан тыкваны, кукурузаны үүннэрбиттэрэ. Интэринээккэ кириэн "Чуумпу кытыл" диэн айымньыны туруорбута. Итини таһынан хаартыска куруһуогун салайан үлэлэппитэ, хас биирдии кылааска анал хаартыска альбомун оҥорбута. Оҕолору Макаренко ныматынан үлэбэ, үөрэххэ тардаллара. Ол түмүгэ – кини 1962с. Кытайга, Кэриэйэбэ баран кэлбитэ.

Төрдүһүнэн, мин аҕам – үтүө өйдөбүннүүгү үйэтитэр кыһалбаҕа ылларбыт киһи. Бизнесийэбэ тахсан баран, бэтэрээн табаарыстарын туһунан аһаҕаа да, араадыаҕа да сырдатан таһаартарар этэ. Бэйэтин көлүөнэтин дьонун кэрэһэлиирэ, кинилэри үйэтитэргэ, олоххо өрө күүрдэргэ дьулуһара. Бииргэ үөскээбит доҕотторун түмэ тардар дьобурдаах, бэриниһилээх доҕор этэ. Үөрэх иниспиктэрин быһыытынан үлээбит кэмнэригэр, кабинетнай систиэмэ бастыҥ үлэлээх учууталлар уопуттарын улууска, өрөспүүбүлүкэбэ тарҕатыыга күүскэ үлэлэспитэ.

Бэсиһинэн, аҕам – дьыэ кэргэн аҕа баһылыга. Ийэбинэн Елена Лазаревналыын 40 сыл эйэ-дэмнээхтик, өйөһөн-өйдөһөн олонор ааспыттара. Ийэбин наһаа өйүүр этэ. Бастагы чаппарааҕы, оҕуруонан хаар ойуутун түһэрбит – мин ийэм. Баайара, быысап-калыыра, оҕуруонан тигэрэ, бастагы "Чурапчинка" эмиэ кини үлэтэ этэ. Чурапчы улуусун норуот маастара буолбута. Аҕам бастагы сизинин көрөн, бүүбэйдээн бараахтаабыта.

Саҕа кэм, саҕа өйдөбүллэр уустук быһыыга-майгыга олохсуйа сатыыллар. Ол эрэри орто дойдуга үтүө өйдөбүл – биир. Ол – инники сайдыы. Ити туһугар олохторун, дьылбаларын анаабыт көлүөнэ дьон биһиги өйбүтүгэр-санаабытыгар, оҕолорго, сизинэргэ чизэскэ-махталга сылдьахтара.

Ол көлүөнэ биир чаҕылхай бэрэстэбиитэлэ – Петр Егорович Спиридонов. Кинилэр олохторо биһиэхэ мэлдьи холобур буола туруоҕа.

П.Е. Спиридонов кыһа
Анна Спиридонова

Биэс бырааттыы Ефимовтар – уоттаах сэрии холоругар

Алексей уонна Константин.

Биһиги аҕабыт Михаил Прокопьевич Ефимов Чурапчы оройуонун Одьулуун нэһилиэгин Бабаҕатыгар 1918 сыллаахха төрөөбүтэ.

Эһэбит Прокопий Иннокентьевич, гражданский сэрии сылларыгар ревком чилиэнэ, бандыттарга түбэһэн өлө сыспыттаах. Кэлин профессиональной революционер буола үөрэммитэ, саҕа былаас атаҕар турарыгар элбэх күүһүн-күүдэҥин уурбута.

Ону удьуордаан, аҕабыт быраатынан Гаврил Дмитриевич Ефимовтыын Чурапчытааҕы педучилищеҕа үөрэнэр кэмнэригэр колхуостары тэрийингэ кытыбыттара, быыбар, перепись мытыһаллара, испэктээк да туруораллара. Биһир дойдутаахтара кинилэри «Эдэр большевиктар» диэн киэн туттан ааттыыллара.

1938 сыллаахха педучилищени бүтэрэн учууталлаабыта, 1940-1942 сылларга Алаҕар сэттэ кылаастаах оскуолатыгар завучтаабыта.

Уоттаах сэриигэ биэс бырааттыы Ефимовтар ыгырыллыбыттара: Константин, Николай, Алексей, Михаил уонна Гаврил. Улахан убайдар Көстөкүүннээх Ньюкулай, учуутал үөрэхтээх дьон, сэрии иннинэ Саха национальнай байыаннай оскуолатын бүтэрэн, алын хамандыыр званиятын ылбыттара.

Сэрингэ Көстөкүүн 1941 сыл от ыйыгар бастакынан барбыта. Ол кэмгэ кини Чурапчыга оройуоннааҕы спорт комитетигэр бэрэссэдээтэлинэн үлэлиирэ, өрөспүүбүлүкэҕэ бастыыр иһин хайыһарга 30 км сүүрүүгэ иккис миэтэлээбэ.

Сэрии саҕаланарын кытары, кини оройуон хаһыатыгар «Ийэ дойдуну көмүскүүргэ бэлэммин!» диэн төбөлөөх ыстатыйата тахсыбыта, фронҕа бастакылары кытта барбыта.

Фронтан бүтэһик суругар биллэрбит: «...ыам ыйын 10 күнүгэр Краснодарскай кыраайга, Новороссийскайга турабыт. Аҕыйах хонугунан оборонаҕа Севастопольскай фронҕа барарга бирикээс туттубут. Эһиэхэ бары үчүгэин баҕарабын. Мин аадырым: Действующая армия, п/п ОСБ, завод автоматчиков. Бэс ыйын 23 күнэ, 1942 сыл. Костя».

Гаврил уонна Михаил.

Сэрии кэнниттэн өр сыллаах көрдөөһүн түмүгэр бырааттара «Тохсунньу 4 күнүгэр 1943 с. билиэнгэ Ламсдорф лаабырга өлбүт», - диэн эпизоди туппуттара.

Бырааттартан иккиһинэн 1941 сыл атырдьах ыйыгар фронтта Алексей барар. Кини Сталинград анныгар, блокадаҕа олорор Ленинград көмүскэлигэр, Курск дуга кыргыһытыгар кытыбыта, Орел, Воронеж, Брянск, Польшаҕа Краков, Варшава, Германияҕа Кенигсберг, Бреслау куораттары босхолоспота. Элбэх мэтээллэринэн, «Албан аат» уордьанынан наҕараадаламмыта, бизэстэ бааһыран, дойдутун 1946 сыллаахха булбута.

Оттон бырааттыы Николай, Михаил, Гаврил 1942 сыллаахха бэс ыйыгар учууталлыы сылдьан сэрингэ ыгырыллыбыттара. Үһүн байыаннай үөрэҕи Уралга Молотов уобалаһыгар баар Бершет станцияҕа барбыттара.

Байыаннай үөрэх кэнниттэн үс бырааттыылар анал поеһынан Москванан хотугулуу-арҕаа туһаайымынан Калининскай (билингинэн-Тверскэй) уобалас Бологое станциятыгар тийэллэр. Мантан хайыһардаах похотка өстөөх авиациятыктан саһан, тимири суолу кыйа, түүнүн эрэ айаннаан, Новгород уобалаһынааҕы Старай Русса куорат аттыгар кэллэлэр.

Бу хайыһарынан айан 18 суукка тухары барбыта уонна Аҕа дойду Улуу сэриитин биһир ыарахан походуун биллибитэ.

Ити курдук сындаалбанаах поход Ловат диэн Ильмень күөлгэ түһэр өрүскэ тиэрдибитэ. Онно тинийээт, 1943 сыл кулун тутар 12 күнүгэр аҕабыт быраатынан Гавриллыын Хотугулуу-Арҕаа фронт 1-кы Ударнай армиятын 20-с туспа хайыһар биригээдэтигэр кириэллэр, оттон Николай 21-с биригээдэҕэ автоматчик буолар.

Д. Петров «Саха сирэ Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии сылларыгар» кинигэтигэр ити кыргыһылар тустарынан маннык суруйар: «... 1943 сыл, кулун тутар 15 күнүгэр 21-с туспа хайыһар биригээдэтин хайыһардыттара атаакаҕа кириэллэр. Биригээдэ Грушевиднай тыа хоту өттүн уонна Борок дэриэбинэни ылаахтаах. Икки күннээх күүстээх кыргыһы түмүгэр биһиги буюуннарбыт

7 км киридилэр. Үһүс күнгэ өстөөх суостаах контратакалары оҕортоон барда. Кулун тутар 18 түөнүгэр Безымянная диэн үрдэл иһин сэриилэһин саҕаланна. Хайыһардытттар ниемэс позициятыгар 60-80 миэтэрэ чугаһаатылар да, өстөөхтөр төбөнү өндөппөт уоту аһан тохтоттулар... Бу кыргыһыга комсомолец Ефимов (аҕабыт убайа Николай) эргийэн тинийэн ытыалы сытар ниемэс снайпердарын өлөртөөтө, ол түмүгэр батальон иннин диэки 300 миэтэрэ киридэ... Кулун тутар 15 күнүгэр ОЛБ буюуннара кыргыһыга кириэн 49,9 үрдэлинэн өстөөх оборонатын көңү көппүттэрэ. Биэс суукканы быһа гитлеровецтары кытары сэриилэһэн, 20-с ОЛБ байыастара Ловат өрүс илин эгээрэгэр бөдөрөгүтүнэн барбыттара».

Москва уонна Ленинград икки ардыларыгар сытар Демянскай плацдарм стратегическай суолталаах этэ. Ити плацдармтан ниемэстэр Москва диэки Валдайскай туһаайымынан кимэн кириэллэригэр тобоостоох этэ. Аны туран, Демянскай плацдарм иһин кырыктаах кыргыһылар Ленинградка өстөөхү чугаһаппат иһин сыллаахх этилэр. Өстөөх Сталинградскай котелтан үөрэх ылан ити плацдармы күүскэ бөдөрөгөтөн, 17 мй устата бэйэтин позициятын көмүскээбитэ. Үрдүкү Кылаабынай Хамандалыыр Ставка бу учаастакка Сибири уолаттарыттан турар хайыһар биригээдэлэрин сэрингэ киллэрбитигэр эрэ, биһиги туспутугар балаһанньа тосту уларыбыта. Баҕар, ол да иһин, ити бойбуой операция «Полярная звезда» диэн ааттаммыта буолуо.

Үөһээ ахтыллыбыт Безымянная үрдэл анныгар аҕабыт баар разведкалыыр ротата кыргыһар. Онно кини ити кыргыһы түмүгэр отделениетттан софотх тыыннаах хаалан баран, ППШ автоматынан ытыалаһа сытан, уңа илиитигэр разрывной буулдаҕа таптаран, ыараханнык бааһыран. Госпитальга утаарыллан, 3 эпэрээссийэни аһан, Татарстанга, Агрыз куоракка эмтэнэр. Ити кыргыһы иһин аҕабытын «Хорсунун иһин» мэтээлинэн наҕараадалыыллар.

Аҕабыт убайа Николай Ефимов сэрингэ хаста да баа-

һырбыта. Бастаан, аҕабытын кытары биһир күн быысаһан, 1943 сыл кулун тутар 19 күнүгэр Ловат өрүскэ илиитигэр ылар. Госпитальга сытан дойдутугар маннык суруйар: «...үтөрээт да, передовойга барыам, ниемэс оккупаннарын биһиги сэбиэскэй Ийэ дойдубутуттан киэр үүрүөхпүт. Мин баҕа санаам – сэрииттэн герой буолан төннөргө, эбэтэр геройдуу өлөргө».

Сыл курдугунан Николай иккиһин бааһыран. 1944 сыл олунньу ыйга эвакогоспитальтан суругар эмиз үтөрөрүн, фронтка өстөөхү кытары кыдыһа барарын кэтэһэрин биллэрбит. Ол күннүгэ кэргэнигэр нууччалыы суруйар: «10 февраля 1944 года за образцовое выполнение боевых заданий командования на фронте борьбы с немецкими захватчиками я награжден медалью «За отвагу». Надеюсь, что в скором времени еще получу награду. Не жалею сил для полного разгрома фашизма. Коля. 1 июня 1944 года».

Ол уоттаах сэрии 1944 сылыгар Дьокуускайга тахсыбыт «Они защищают Родину» диэн ааттаах кинигэҕэ В. Иванов «Көрсүһүү» диэн ыстатыйатыгар суруйар: «Чурапчы уола Ефимов бойбуойу сырыыларын кэспизэм этэ. Ефимов окупаттан икки ниемэс куотары, ойон тахсыбыттарын түгнэригэ ытыалаан түһэртээтэ. Өстөөх пулемет уотунан тибирибитигэр Ефимов: «Вперед за Родину! За Якутию!» диэн хаһытаан ниемэс блиндаһын диэки гранататын ууммутунан сүүрдэ. Тоҕо табиһи иһилиннэ, пулемет хам барда. Бу түгэниинэн туһанан, биһиги байыастарбыт атаакалан кириэн ниемэстэри дэриэбинэттэн үүрбүттэрэ. Ефимов гранаталарынан икки өстөөх пулеметтарын суох оҕордо уонна чааһыгар өссө биһир трофейнай пулеметтаах кэллэ».

Николай Ефимов 65-с гвардейскай стрелковой полкатын взвод хамандырын солбуйааччыта хорсуннар өлүүлэринэн Звягино дэриэбинэ анныгар 1944 сыл, бэс ыйын 19 күнүгэр охтубута. Псков уобалаһын Опочецкай оройуонун Аристово дэриэбинэтигэр көмүлүбүтүн туһунан ол оройуон военкоматыттан Николай кэргэнэ Мария Васильевна Ефимова 33 сыл көрдөөһүн кэнниттэн биллэрин туппута.

Аҕабыт быраатынан Гавриллыын сэрииттэн 1944 сыллаахха кулун тутарга араа-бараа дойдуларын булаллар. Гаврил өстөөх буулдаатын аннынан быстымыт сибээс линиятын холботолуу сылдьан, атаҕар ыараханнык бааһыран уонна төһө да хаана күүскэ бардар, бойбуой соруудаҕы толорбута. Бу хорсун быһымын иһин, «Кыһыл Сулус» уордьанынан наҕараадаланар. Дойдутугар Чурапчыга атаҕар бааһыран, түөһүгэр «Кыһыл Сулус» уордьаны иһилинэн төннөр үөрүүлээх күнүгэр «Көрсүһүү» диэн бэйэтэ суруйбут ырыатын дойдутун дьонго геройу ылаан көрсүбүттэриттэн олус долгуйбута.

Кэлин сэрии кэнниттэн аҕабыт, үгэһинэн, дневниктэригэр суруйбутун аҕабыт: «Софотх биһир 19-с ОЛБ 597 саха саллааттара бааллара. Онтон биһиги 20-с ОЛБ 400-чэкэ сахалар этибит. Оччо саха 21-с ОЛБ баар буолуон сөп. Уопсайа, Демянскай плацдарм иһин кыргыһыларга 4-5 ОЛБ састааптарыгар барыта икки тыһыынча саха саллаата кыргыспыт буолуон сөп. Саха саллааттара тулуурдаахтарынан, булугастарынан, толлон турбаттарынан аатыраллара, ол да иһин командование бу фронт кытаанах уонна айылгытынан да тымныы, хаардаах, силбик учаастагар хоту дойду дьонуттан турар ОЛБ-лары сэрингэ киллэртээбит эбит».

Эйэлээх олоххо үктэнэн, бырааттыы Алексей, Гаврил, Михаил Ефимовтар ахтылланнаах алаастарыгар төннөн, сөбүлүүр идэлэринэн дьон-сэргэ туһугар үлэлээн-хамсаан барбыттара, оҕо интэригэр элбэх сыраларын биэрбиттэрэ, историянан дьарыктаммыттара, таптыыр кэргэттэрин көрсөн, ыал буолан, улахан дьиз кэргэн аҕалара, эһэлэрэ, хос эһэлэрэ буолбуттара.

Биһиги аҕабыт Михаил Прокопьевич Ефимов ийэбитинэн Елизавета Алексеевнанын 2000 сыллаахха кыһыл көмүс сыбаайбаларын бэлиэтээбиттэрэ, «Чурапчы улууһун ытык ыала» диэн Бочуот кинигэтигэр кирибиттэрэ. Сааһын тухары учууталлаан уонна ыччат культурунай, патриотическай сайдыытыгар үлэтин иһин «РСФСР үөрэҕириитин туйгуна», «Саха Өрөспүүбүлүкэтин культуура-тын үтүөлээх үлэһитэ», «Чурапчы улууһун Бочуоттаах гражданина» аат иҕэрдилибитэ. 2002 сыллаахха Өрөспүүбүлүкэ Бэрсидьэнигэр В.А. Штыровтан Дьокуускай куоракка кыбартыыра кулүүһүн туппута. Ол үөрүүлээх түгүнү аҕабыт дойдунан махтаммыта: «Мин олохпор бу – иккис улахан үөрүүм буолар. Арай маннык үөрүүнү көтүүнү фронтан тыыннаах эргиллэн эппинэн-хаммынан билбитим».

Алексей, Прокопий
Ефимовтар,
Дьокуускай

Ииримтийи – экологической, социальной хабааннаах ыарыы

Билингги кэмгэ өрөспүүбүлүкэ икки улууһугар ииримтийи ыарыы бэлэтэммитэ биллэр. Онон сибээстээн, бу ыарыыны сэрэтэр туһугар сырдатарга санныым.

Ииримтийи атын аата – «гидрофобия». Тылбааһа – водобоязнь – ууттан куттаныы. Бу – олус кутталлаах, түргэнник тарҕанар, экологической, социальной хабааннаах ыарыы. Манньык ыарыыга дыз кыыллара, айылҕа кыыллара, кутуйах арааһа, крысалар о.д.а. кыыллар ону тэнэ киһи сулуун ыалдыахтарын сөп. Ыалдыбыт кыыл сүрүн ныйэрбэтин систиэмэтин үлэтэ кэһиллэр, кырыктыгар, ууттан куттанар, тоторунтоппотун билбэт буолар, бастаан, этин – сиинин биирдиилээн чаастара, сүрүннээн сыһааба босхоннуулар. Онон сылтаан, сыраана сарт түһэр, ол кэнниттэн уопсай этэ-сиинэ босхонноон өлөр. Итинник ыарыы эмтэммэт.

Ыарыыны көбүтээччи – нейротропнай РНК вирус. Бу – түргэнник тарҕанар кутталлаах вирус. Вирус кыыл эбэтэр киһи сырааныгар 3-8 күн устата сылдьан баран тарҕанар. Оноуоха ыарыы ытырыы нөҥүө, салгынынан, ыарыһах турбут сириг, туттубут малын нөҥүө сыстар. Ордук бэйдиэ сылдьар ыт, куоска ыарыынан сулулуохтарын сөп. Вирус тас эйгэбэ олус тулуурдаах – 60 кыраадыс сылааска 5-10 мүнүүтэнэн өлөр, тымныыга кэнсиэрбэлэнэн, төһө баҕарар кэм устата ыарыыны көбүтэр кыабын сүтэрбэт. Өлүккэ 3 ыйга тиийэ тыыннаах буолуон сөп.

Ииримтийи ыарыы араас көрүнгүнэн кириээн сөп.

Кырыктаах көрүнгэр, бастаан, кыыл куттас, киһиттэн куота сылдьар, харанга, чуумпу сиргэ кириэн симиллэн сытар. Эбэтэр, төттөрүтүн, аһара эккэлэс, киһиэхэ эриллэ сылдьар, болҕомто көрдүүр, киһи сирэйин, илиитин, аһаҕас миэстэтин салыан сөп. Манньык кэмэ ыарыыны хаппытын кэнниттэн 12 чаастан 3 күнгэ диэри салҕанар. Ити кэнниттэн кыыл өрүкүөр, кингэнэр. Куттанар сибикидин сүтэрэр, хонтуруолтан тахсар – биллэрбэккэ эрэ, эмискэ киһиэхэ түһэр, иҥсэтэ көбөн сизниллибэт малы салы кирэр, сии сатыыр. Манньык туруга 3-5 күн салҕанар. Ол кэнниттэн, бастаан, бэлэһэ, сыһааба, салгы атахтара, ис уорганнара босхоннуулар. Кыыл сатаан аһаабат, уулаабат буолар, кингэ

уҕарыйар.

Ыарыы чуумпу көрүнгэр, кыыл ыарыыга сыстыбытын кэнниттэн 2 нэдиэлэттэн 8 ыйга тиийэ, ыалдыт сибикидэ биллибэт. Ол кэнниттэн туохха да кыһаммат буолар, кингэнэр, быһыта-майгыта уларыйар. Онон ныйэрбэтин систиэмэтэ хам ылар, кыыл босхоннуур. Манньык 3-9 күн устата ыалдыллар.

Сүөһү, үксүгэр, ыарыы чуумпу көрүнгүнэн ыалдыар – аһаабат, иһэ үллэр, атахтара ибигириир, сыраана сүүрэр, ингиридэрэ тардар. Биридэ эмэ кырыктаах көрүнгэ сулулуон сөп – сүүрэр, күүскэ хамсанар, көбүбүт көрүнгүнэр, төбөтүн түһэрэр, төһө көһүнүү.

Сылгы уонна сибииннэ кырыктаах көрүнгэ сулулар – төбөтүн булкупар, босхоннуур, 2-6-с күнүгэр өлөр.

Ыарыы диагноһын эпизоотологической туругу, кыыл туругун, өлбүт буоллабына, ис уорганнарын арийан уларыйыларын уонна лаборатория чинчийитин түмүгүнэн туруораллар.

Бу ыарыы эмтэммэт. Онон бохсор соҕотох дыйыы – ыарыыны сэрэтии. Ветеринария сулууспата былааннаан, сыл айы дыз кыылларыгар (куоскаҕа, ыкка) ииримтийи утары сэрэтэр быһыылары (вакцинацияны) онорор. Быһыыны ыт, куоска 2 ыйдарыттан саҕалаан ыаллар. Ыарыы утары араас дойдуларга онгоһулар вакциналар туттуллаллар. Ол курдук, вакцина антирабическая из штамма «Щелково-51» инактивированная жидкая культуральная (Рабикан), хас да ыарыыттан (ииримтийи, чума плотоядных, лептоспироз, аденовирусная инфекция, парвовирусная и коронавирусная энтерит) харыстыыр. «Мультикан-8» комплексная вакцина, ыт ииримтийи утары – «Рабикс» вакцина, куоска ииримтийи утары – вакцина «Рабизин», тас дойдуга онгоһуллубут «Нобивак» (Nobivac Rabies), «Эурикан DHPP2-LR» уонна да атын вакциналар.

Өрөспүүбүлүкэбит Ил Дархана Ил Түмэнгэ 2025 сыл, тохсунньу 30 күнүнээҕи ПР – 1311 – А1 №-дээх «Саха Сиригэр дыз кыылларын 100% учуоттааһын туһунан» соҕуһаан толорор сыаллаах ветеринарнай сулууспа улууспутугар дыз кыылларын регистрацияҕа ылар уонна чиптээһин үлэлэрин ыта сылдьабыт.

Ииримтийи ыарыытын утары саамай туттаах мизэрэтинэн хас биридиди дыз кыылын бас билээччи, гражданин – тус эппиэтинэһэ уонна үтө суобастаахтык кыылыгар сыһааннаһыта буолар. Ол курдук, бас билэр дыз кыылын ветеринарнай тэрилтэбэ учуокка туруоран, ирдэниллэр, сэрэтэр быһыылары сыл ахсын булгуччу онгорторуохтаах.

**А.И. Давыдова,
Чурапчытаагы лаборатория
ветеринарнай бырааһа**

Эбэрдэлиибит

Күндүтүк саныыр, ытыктыыр бэтэрээммитин **Мария Михайловна Дьячковскаяны** 75 сааскын томточчу туолбут дьоһун сааскынан, итиитик-истинник эбэрдэлиибит!

Эн өр сылларга улууспут «Сана олох» хаһыат эрдээксийэтигэр таһаарылаахтык үлэлээбит кэмнэргэр улууспут типографиятын сайдытыгар дьоһун кылааккын киллэрсибиккин үрдүктүк сыаналыбыт. Талан ылбыт идэбэр дыһыг бэриниилээх сыһыангыны, киһи быһыытынан үтө майгыгын холбур онгостобут. Кэлэктиипкэ эн-мин дэһэн эйэ-дэмнээхтик, ардыгар көрдөөхтүк, өрүү көхтөөхтүк бииргэ алтыһан үлэлээбит кэмнэрибитин олус күндүтүк саныыбыт!

Тус бэйэбэр чэгиэн доруобуйаны, бигэ туругу, саппабырбат санааны, эстибэт эрчими баҕарарбыт! Чугас дьонун, оболорун, сиэннэрин этэнгэ буоллуннар, ситиһиилэринэн эйигин кынаттыы турдуннар! Ыраламмытын, торумнаабытын барыта олоххо киридин, дьоллоох, үөрүүлээх түгэннэр күн айы тосхойо турдуннар! Олохун өрүү истин, сырдык сыһыанынан, тулан барыта кэтибэт кэрэнэн кизрэкэйдин!

Эбэрдэни кытта «Сана олох» эрдээксийэтин, типографиятын кэлэктиипэ, бэтэрээн үлэһиттэрэ

БИЛЛЭРИИ / ОБЪЯВЛЕНИЕ

РЕГИОН Строй
СТРОИТЕЛЬНАЯ КОМПАНИЯ

Уб. Чурапчыбыт улуһун олохтоохторо!

«РегионСтрой» тутуу хампаанньата дыһылар туууга сайаапкалары хомуйар:

1. Уопуттаах олохтоох биригээдэ;
 2. Сыанабыт удамыр;
 3. Ипотеканы ыларга босхо көмөлөһөбүт, сүбэлиибит;
 4. Хаачыстыбаны мэктиэлиибит;
 5. Бизнесилээхтэргэ чэпчэтии көрүллэр.
- Билсэр төл: 89142979917.**

Я, Колесова Алена Николаевна, обвиняюсь в совершении преступления, предусмотренного ч. 3 ст. 327 УК РФ, «приобретение и хранение в целях использования заведомо поддельного водительского удостоверения, представляющего права». В котором вину полностью признаю и раскаиваюсь. Приношу обществу и Государству свои извинения. Данной запиской хочу предупредить других граждан, о том что, приобретение и хранение использования заведомо поддельного удостоверения водителя является уголовная ответственность.

УЛУСНЫЙ (РАЙОННЫЙ) СОВЕТ ДЕПУТАТОВ МУНИЦИПАЛЬНОГО РАЙОНА «ЧУРАПЧИНСКИЙ УЛУС» РЕСПУБЛИКИ САХА (ЯКУТИЯ)

ДВАДЦАТЬ ЧЕТВЕРТАЯ (ОЧЕРЕДНАЯ) СЕССИЯ

РЕШЕНИЕ №107
от 17 апреля 2025 года

Об утверждении состава Молодежной палаты при улусном (районном) Совете депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия)

В соответствии с Положением о Молодежной палате при улусном (районном) Совете депутатов муниципального образования «Чурапчинский улус (район)» Республики Саха (Якутия), утвержденного решением улусного Совета депутатов № 151 от 22 апреля 2021 г., улусный Совет депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия),

- РЕШИЛ:**
1. Утвердить состав Молодежной палаты при улусном (районном) Совете депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) согласно приложению.
 2. Настоящее решение опубликовать в

улусной газете «Сана олох» и разместить на официальном сайте администрации МР «Чурапчинский улус» РС (Я).

3. Контроль исполнения настоящего решения возложить на постоянную депутатскую комиссию по социальной политике и здоровому образу жизни (председатель Иванова Е.С.).

РЕШЕНИЕ № 108

с. Чурапча от 17 апреля 2025 года

О присвоении звания «Почетный гражданин Чурапчинского улуса» Софроновой Александре Васильевне

На основании Положения о звании «Почетный гражданин Чурапчинского улуса», утвержденного решением улусного Совета депутатов № 51 от 06 февраля 2014 года, улусный (районный) Совет депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) **р е ш и л:**

За заслуги в области сельского хозяйства, укреплению института семьи, личный вклад в социально-экономическое развитие улуса и многолетний добросовестный труд присвоить звание «Почетный гражданин Чурапчинского улуса» Софроновой Александре Васильевне, переселенцу, ветерану тыла и труда, вдове участника Великой Отечественной войны, кавалеру ордена «Материнская слава» III, II степени, Почетному работнику агропромышленного комплекса Республики Саха (Якутия)

РЕШЕНИЕ № 109

с. Чурапча от 17 апреля 2025 года

О присвоении звания «Почетный гражданин Чурапчинского улуса» Максимовой Евдокии Романовне

На основании Положения о звании «Почетный гражданин Чурапчинского улуса», утвержденного решением улусного Совета депутатов № 51 от 06 февраля 2014 года, улусный (районный) Совет депутатов муниципального района «Чурапчинский улус» Республики Саха (Якутия) **р е ш и л:**

За личный вклад в социально-экономическое развитие улуса и многолетний добросовестный труд присвоить звание «Почетный гражданин Чурапчинского улуса» Максимовой Евдокии Романовне, переселенцу, ветерану тыла и труда, вдове участника Великой Отечественной войны

**Я.П. Оконешников,
председатель улусного (районного)
Совета депутатов,
Р.Р. Данилов,**

**Первый заместитель главы
МР «Чурапчинский улус» РС (Я).**

